

Elżbieta Dziwosz

Słowo Boże w procesie nauczania katechetycznego na podstawie adhortacji posynodalnej Benedykta XVI "Verbum Domini"

Studia Katechetyczne 8, 177-189

2012

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SŁOWO BOŻE W PROCESIE NAUCZANIA KATECHETYCZNEGO NA PODSTAWIE ADHORTACJI POSYNODALNEJ BENEDYKTA XVI *VERBUM DOMINI*

Słowo Boże zawarte w Piśmie Świętym jest najważniejszym źródłem katechetycznego nauczania. Sięganie do tego źródła nie jest nigdy sprawą łatwą. Dydaktyka katechetyczna wciąż poszukuje nowych dróg i możliwości przekazywania Słowa Bożego. „Nie ma rzeczy ważniejszej od tego, – mówi za św. Janem papież Benedykt XVI – by umożliwić na nowo dzisiejszemu człowiekowi dostęp do Boga – do Boga, który przemawia i przekazuje nam swoją miłość, abyśmy mieli życie w obfitości” (por J 10,10)¹. Chrześcijaństwo jest „religią «słowa Bożego», nie słowa spisanego i milczącego, ale Słowa Wcielonego i żywego. Dlatego Pismo Święte należy głosić, słuchać go, czytać, przyjmować i przeżywać jako Słowo Boże, w ślad za Tradycją Apostolską, od której jest nieodłączne”².

Ojciec Święty Benedykt XVI i biskupi Kościoła przypominają nam i wyznaczają sposoby poznawania i pogłębiania Słowa Bożego. Wpisuje się ten fakt bezpośrednio w poszukiwanie nowych sposobów metodyki nauczania katechetycznego i w ciągłą jej konfrontację z procesem nauczania. Proces nauczania jest zbiorem działań na rzecz nauczania, wychowania i kształcenia zarówno pojedynczego ucznia, jak i grupy czy zbiorowości uczniów. Analiza procesu przebiega pod kątem celów do których osiągnięcia zmierza, a także związanych z nimi treści, zasad, metod, form organizacyjnych i środków, dzięki którym te cele ma osiągnąć³. Celem nauczania i wychowania katechetycznego jest doprowadzenie człowieka do zjednoczenia z Bogiem⁴. Nauczanie religii będzie się zatem wpisywało w proces nauczania dla osiągnięcia tego nadrzędnego celu. W procesie nauczania ważne są ogniwa, które stanowią pewien algorytm, który sprawia, że całe nauczanie przyjmuje konkretny wymiar i doprowadza do osiągnięcia odpowiednich wyników. Wśród ogniw procesu nauczania wyróżniamy⁵:

---

¹ VD, nr 2.

² VD, nr 7.

³ Por. Cz. KUPISIEWICZ, *Dydaktyka ogólna*, wyd. II, Warszawa 2002, s. 59.

⁴ DOK, nr 80.

⁵ W. OKOŃ, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1987, s. 137-162.

1. Uświadomienie uczniom celu nauczania.
2. Podanie nowego materiału.
3. Kierowanie procesem uogólniania.
4. Utrwalanie poznanego materiału.
5. Kształtowanie umiejętności i nawyków.
6. Wiązanie teorii z praktyką.
7. Kontrola i ocena wyników nauczania.

Każde z wymienionych ogniw procesu dydaktycznego związanego z nauczaniem i uczeniem się jest niezwykle istotne w nauczaniu szkolnym różnych przedmiotów, w tym też nauczaniu religii. Słowo Boże, jako najistotniejsza treść katechezy będzie wnikało w proces nauczania, poprzez wszystkie ogniwa tego procesu. Należy przy tym uwzględnić jego specyfikę i warunki w jakich winien dokonywać się przekaz Słowa Bożego osobie katechizowanej. „Ważne jest odpowiednie wychowywanie i formowanie ludu Bożego, by podchodził do świętych Pism w powiązaniu z żywą Tradycją Kościoła, uznając je za słowo Boże”⁶. W procesie nauczania katechetycznego istotne znaczenie będzie miało powiązanie jego ogniw z przekazem biblijnym w taki sposób, aby uczeń miał szansę wzbogacić nie tylko wiedzę o swojej religii i Bogu, ale również ubogacić i wzmocnić swoją wiarę.

W dydaktyce katechetycznej istnieje wiele klasyfikacji metod dydaktycznych służących przyswajaniu wiedzy i budzeniu wiary uczniów na szkolnej lekcji religii i katechezie⁷. Dydaktycy katechetyczni tworzą podziały metod w oparciu o różne kryteria⁸. Wśród tych wszystkich podziałów, konkretne i ważne miejsce zajmują metody biblijne, które stanowią grupę najważniejszych metod w dydaktyce katechetycznej. Służą one przybliżeniu Pisma Świętego katechizowanym i doprowadzeniu ich poprzez zgłębianie Słów Boga do wiary i większej zażyłości z Bogiem.

Wielu dydaktyków pokazuje nam metody biblijne w kontekście całej metodyki nauczania. M. Majewski, wśród metod katechetycznych, obok liturgicznych, dydaktycznych i ewangelizacyjnych, na pierwszym miejscu wymieniał metody biblijne⁹. Ich zadaniem jest wspomaganie ożywienia wiary ucznia, gdyż to wiara umacnia się poprzez słuchanie Słowa Bożego. Wśród metod biblijnych

⁶ VD, nr 18.

⁷ Por. J. SZPET, *Dydaktyka katechezy*, Poznań 1999, s. 170-176; Por. także, E. OSEWSKA, *Pluralizm metod w katechezie*, w: *Dydaktyka katechezy*, cz. II, red. J. Stala, Tarnów 2004, s. 158-300.

⁸ Por. J. SZPET, *Dydaktyka katechezy*, dz. cyt., s. 176-178.

⁹ Por. E. OSEWSKA, *Pluralizm metod stosowanych w katechezie*, w: *Dydaktyka katechezy*, cz. II, dz. cyt., s. 170.

wymienia np.: kręgi biblijne, godziny biblijne, dzielenie się Ewangelią, życie Biblia na co dzień¹⁰. J. Szpet i Jackowiak, zaznaczają, że praca z tekstami biblijnymi zmierza, poprzez przywoływanie doświadczeń wiary ludzi Biblii, do szukania sposobów przejęcia tych doświadczeń za własne; wzbudzania i wzmacniania wewnętrznych dynamizmów ducha ukrytych w człowieku, napięć rodzących się ze spotkania człowieka z orędziem zbawienia. Zastosowanie właściwej metody biblijnej pozwala katechizowanemu w odkrywaniu czegoś ważnego dla siebie lub wspólnoty katechetycznej, wspiera jego wyobraźnię religijną, inspiruje do wymiany myśli i dalszych poszukiwań, motywuje do własnej aktywności i samodzielnego działania, pozwala odnajdywać związki życia z objawieniem¹¹.

Ojciec Święty Benedykt XVI na obecne czasy zaleca na nowo przyjrzenie się przekazowi Orędzia Bożego płynącego z Biblii i szukania sposobów nowego dotarcia ze Słowem Pańskim do współczesnego człowieka. Narzędziami tego działania powinny stawać się metody tak bardzo związane z dydaktyką szkolnego nauczania, bo – jak mówi Ojciec św. – „nie ma rzeczy ważniejszej od tego, by umożliwić na nowo dzisiejszemu człowiekowi dostęp do Boga – do Boga, który przemawia i przekazuje nam swoją miłość, abyśmy mieli życie w obfitości” (za: J 10,10)¹².

Metody biblijne w katechezie powinny zatem zawierać takie komponenty, aby mogły one służyć „słuchaniu, oglądaniu, dotykaniu i kontemplowaniu (por. 1 J 1,1) Słowa Życia, ponieważ życie objawiło się w Chrystusie. A my, powołani do komunii z Bogiem i między nami, powinniśmy być zwiastunami tego daru”¹³.

Podziału metod biblijnych dokonamy według następującego kryterium wyznaczonego przez Ojca Świętego Benedykta XVI i ogniów procesu nauczania, wskazanego przez dydaktykę: Metody biblijne:

- służące słuchaniu Słowa Bożego,
- służące oglądaniu Słowa Bożego,
- służące dotykaniu Słowa Bożego,
- służące kontemplowaniu Słowa Bożego.

Najważniejszym kryterium staje się tutaj Słowo Boże i skuteczność Jego przekazu. Skuteczność przekazu ma służyć przyjęciu Słowa i życie według Niego.

¹⁰ Por. tamże.

¹¹ Por. tamże, s. 170-171.

¹² VD, nr 2.

¹³ Tamże.

Poniższe zestawienie tabelaryczne pokaże nam próbę klasyfikacji niektórych metod biblijnych ze względu na proces nauczania:

Metody biblijne Proces nauczania	służące słuchaniu Słowa Bożego	służące oglądaniu Słowa Bożego	służące dotykaniu Słowa Bożego	służące kontemplowaniu Słowa Bożego
Uświadomienie uczniom celu nauczania	Słuchanie piosenki z tekstem biblijnym	Prezentacja obrazu zwiastującego treść biblijną	Tworzenie i zwiedzanie wystawy związanej z wydarzeniami biblijnymi	Wypowiedź spontaniczna nt. fragmentu niedzielnej Ewangelii; Modlitwa tekstem biblijnym*
Podanie nowego materiału	Czytanie tekstu biblijnego z podziałem na role; Opowiadanie biblijne	Oglądanie filmu o tematyce biblijnej	Bibliodrama Inscenizacje o tematyce biblijnej**	„Moje skojarzenia biblijne” – rozmowa, dyskusja
Kierowanie procesem uogólniania	Wywiad; „Dialog” z tekstem	Kolaż biblijny Puzzle	Wybieranie tekstów biblijnych na określony temat	Medytacja nad tekstem biblijnym
Utrwalanie poznanego materiału	Słuchanie audycji zawierających teksty biblijne	Uzupełnianie tekstu z lukami; Krzyżówka	„Malowanie” Słowa Bożego	Pisanie listu na podstawie przemyśleń nt. Biblii
Kształtowanie umiejętności i nawyków	Memoryzacja sentencji biblijnych; Nagranie słuchowiska	Rzeźba biblijna Reportaż biblijny	Tworzenie własnej biblioteczki biblijnej, wideoteki biblijnej itp.	Wejście w rolę bohatera biblijnego
Wiązanie teorii z praktyką	Dobry czyn wynikający z usłyszenia perykopy biblijnej	Czytanie Biblii samodzielnie	Dzielenie się wiedzą i duchem biblijnym	Rozważanie nt. „Sentencja ewangeliczna a moje życie”
Kontrola i ocena wyników nauczania	Quiz biblijny: „Kto napisał te słowa”	Zabawa: „Jakie wydarzenie biblijne mam na myśli”	„Kalendarz” spotkań z Biblią; Tworzenie dzienniczka spotkań z Biblią	„Samooceńna” w oparciu o tekst ewangeliczny

* Zob. *Modlitwa na katechezie*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 2002;
zob. też: J. PRZYBYŁOWSKI, E. ROBEK, *Teologia modlitwy*, Zabki 1994.

** O ilustracjach o tematyce biblijnej szeroko pisze: K. RACZKIEWICZ, *Inscenizacje*, Warszawa 2003, s. 9-78.

Proces dydaktyczny służy systematyzacji nauczania. Poszczególne jego ogniwa tworzące porządek w nabywaniu wiedzy, umiejętności i kompetencji, wspomagany odpowiednio skonstruowanymi metodami, sprzyja realizacji celów. Metody biblijne wpisują się w całość tego procesu. Metodyka katechetyczna pokazuje ich wiele. Mogą zatem służyć w realizacji każdego z ogniw procesu dydaktycznego. Koresponduje to niezwykle wyraźnie z intencjami ojców synodalnych, którzy, jak przytacza Benedykt XVI „odnieśli się do różnych sposobów posługiwania się przez nas wyrażeniem «Słowo Boże». Mówiono o symfonii

słowa, jedyne Słowa, wyrażającego się na różne sposoby: o «pieśni na wiele głosów»¹⁴. W związku z tym ojcowie synodalni mówili o analogicznym użyciu języka ludzkiego w odniesieniu do słowa Bożego. Słowo Boże wskazuje na osobę Jezusa Chrystusa, odwiecznego Syna Ojca, który stał się człowiekiem. Bóg przekazywał swoje słowo w dziejach zbawienia. Jego głos było słycać i mocą swego Ducha mówił przez proroków. Słowo Boże wyraża się zatem:

1. Ciągiem całych dziejów zbawienia, a w pełni w tajemnicy wcielenia, śmierci i zmartwychwstania Syna Bożego;
2. Przepowiadaniem apostołów, posłusznych poleceniu zmartwychwstałego Jezusa, czyli przekazywanym w żywej Tradycji Kościoła;
3. Słowem Bożym, poświadczonym i natchnionym przez Boga w świętych Pismach Starego i Nowego Testamentu¹⁵.

Przy okazji mamy tutaj wyznaczony zakres Słowa Bożego, który wykracza poza ramy biblijne i wkracza w przepowiadanie Kościoła w Jego żywej Tradycji. Wiara chrześcijańska nie jest „religią księgi”. Chrześcijaństwo jest religią „słowa” Bożego, nie spisane i milczące, ale słowa Wcielnego i żywego. Dlatego Pismo należy: – głosić; – słycać Go; – czytać; – przyjmować; – i przeżywać jako słowo Boże, w ślad za Tradycją apostołską od której jest nieodłączne. Trzeba zatem więcej uczyć wiernych odróżniania jego różnych znaczeń i zrozumienia jego jednolitego sensu. Również z punktu widzenia teologicznego konieczne jest zgłębianie definicji różnych znaczeń tego wyrażenia, aby lepiej uwidoczniła się jedność planu Bożego i centralne w nim miejsce osoby Chrystusa¹⁶.

1. Pierwszym ogniwem procesu dydaktycznego jest: uświadomienie uczniom celu nauczania.¹⁷ Błędem jest podanie w tym miejscu samego tematu lekcji, gdyż tutaj buduje się motywacja i psychiczne nastawienie ucznia do dalszego działania w toku pracy na lekcji. Słowo Boże jest czynnikiem motywującym, dlatego powołanie się na Biblię już w tym momencie procesu dydaktycznego jest niezwykle korzystne dla katechezy, jako rzeczywistości spotkania człowieka z Bogiem. Słuchanie, dotykanie, oglądanie i kontemplacja Słowa Bożego poprzez umiejętnie wybrane, odpowiednie metody, może służyć zainteresowaniu

¹⁴ VD, nr 7.

¹⁵ Por. tamże.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Por. B. NIEMIĘRKO, *Cele kształcenia*, w: *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*, red. K. Kruśzewski, Warszawa 1991, s. 9-16. Por. także: J. JEZIORSKA, *Podstawy nauczania i uczenia się*, Warszawa 2004, s. 31-33; J. SZPET, *Cel i zadania katechezy*, w: *Dydaktyka katechezy*, cz. 1, red. J. Stala, Tarnów 2004, s. 35-58.

przez Słowo Boże, samym Bogiem, wiarą i religią. Wśród metod służących odkrywaniu celu proponujemy:

- Słuchanie piosenki z tekstem biblijnym, logicznie wprowadzającym w obraną tematykę na daną lekcję, czy otwierającą grupę tematów – taka metoda może wprowadzić w słuchanie Słowa Bożego;
  - prezentację obrazu (grupy obrazów) lub odpowiedni pokaz multimedialny, zwiastujące treść biblijną, mogą służyć oglądaniu Słowa Bożego, które ma być kanwą dalszych działań na lekcji religii;
  - współtworzenie i zwiedzanie wystawy o treści biblijnej (obraz, rzeźba, ekspozyty, przedmioty o tematyce biblijnej zrobione lub zgromadzone przez uczniów i inne) służące zetknięciu się (na sposób fizyczny) ze Słowem Bożym;
  - spontaniczną wypowiedź na temat niedzielnego fragmentu z Ewangelii lub innych czytań biblijnych z liturgii mszy świętej; modlitwa tekstem biblijnym – odpowiednio dobrane do tematyki lekcji, mogą nie tylko służyć zainteresowaniu się problematyką podjętą na danej jednostce, ale skłaniają do wcześniejszej kontemplacji i przemyślenia Słowa Bożego.
2. Podanie nowego materiału, drugie ogniwo procesu dydaktycznego, może być kolejną okazją do wprowadzenia Słowa Bożego w życie ucznia przez lekcję religii. Podstawowym błędem w nauczaniu jest tutaj stosowanie przez nauczycieli metod tylko werbalnych, zwłaszcza pogadanki, rozmowy kierowanej, wykładu itp. Biorąc pod uwagę metody, które mogą służyć „słuchaniu, oglądaniu, dotykaniu i kontemplacji” Słowa Bożego wyróżnimy np.:
- czytanie tekstu biblijnego z podziałem na role; opowiadanie biblijne; słuchowisko biblijne;
  - oglądanie filmu o tematyce biblijnej; oglądanie prezentacji multimedialnej;
  - bibliodrama pokazująca konkretną treść biblijną, z którą mają się zapoznać uczniowie; wchodzenie w role staje się tutaj przyczynkiem do „dotknięcia” niejako Słowa Bożego;
  - metoda „Moje skojarzenia na temat tekstu biblijnego” – rozmowa, dyskusja, panel, rozważanie biblijne.
3. Trzecim ogniwo jest kierowanie procesem uogólniania¹⁸. Kierowanie procesem uogólniania jest najważniejszym ogniwo procesu nauczania. W tym zawiera się sztuka pracy nauczycielskiej. To ogniwo jest tak ważne, jak na mszy św. Eucharystia. W tym ogniwie powstają sądy i uogólnienia, wyciągane są wnioski. To daje gruntowną wiedzę, obiektywną, rozwija ono uczniów, ponieważ poprzez te działania rozwija się myślenie. 15% naszych komórek

¹⁸ Por. Cz. KUPISIEWICZ, *Dydaktyka ogólna*, dz. cyt., s. 102.

mózgu zaangażowanych jest do myślenia. Rolą nauczyciela jest uaktywnianie tych wszystkich procesów¹⁹. Nowość Objawienia biblijnego polega na tym, że Bóg daje się poznać w dialogu, który pragnie prowadzić z nami. Uczynieni na obraz i podobieństwo Boga miłości, możemy zatem zrozumieć samych siebie jedynie wtedy, gdy przyjmujemy Słowo i z uległością poddajemy się działaniu Ducha Świętego. Tajemnica losu człowieka wyjaśnia się bowiem ostatecznie w świetle Objawienia dokonanego przez Słowo Boże²⁰.

W tym ogniwie służebną rolę mogą pełnić następujące metody biblijne:

- „wywiad” z bohaterem biblijnym; „dialog” z tekstem; – jako metoda służąca słuchaniu Słowa Bożego;
  - tworzenie kolażu biblijnego, np. ilustracji wyrażających daną rzeczywistość biblijną; puzzle; układanki; gry i zabawy o treści biblijnej – jako metody służące oglądaniu Słowa Bożego;
  - wybieranie tekstów biblijnych na określony temat; – jako sposób na „dotknięcie” Słowa Bożego;
  - medytacja tekstu i inne podobne metody służące kontemplacji a przez nią myśleniu nad sobą w kontekście Słowa Bożego.
4. Utrwalanie nowego materiału²¹ jest ważne o tyle, o ile jego stosowanie przynosi określone rezultaty. Chodzi o to, kiedy utrwałać a potem dopiero „jak”. Wiedza zdobyta danego dnia a niepowtarzana w kolejnych dniach umyka. Jeżeli będziemy przypominać sobie wiedzę, będziemy mieć najlepsze wyniki. Najlepsze wyniki nauczania mają ci nauczyciele, którzy stale utrwalają przerobiony materiał. Błędy następują najczęściej na etapie „jak utrwałać”. Metoda pogadanki jest tutaj najgorzej ocenianym sposobem utrwalania²². Proponujemy zatem, uwzględniając przyjęte kryterium podziału według adhortacji *Verbum Domini*, następujące metody biblijne wspierające realizację tego ogniwia procesu dydaktycznego:
- słuchanie audycji w oparciu o tekst biblijny; słuchanie utworów muzycznych o treści biblijnej; (słuchanie Słowa Bożego);
  - uzupełnianie tekstu biblijnego z „lukami”; rozwiązywanie lub tworzenie krzyżówki biblijnej; (oglądanie Słowa Bożego);
  - „malowanie” Słowa Bożego; tworzenie i odgrywanie scenek biblijnych; (dotykanie Słowa Bożego);

¹⁹ Por. tamże.

²⁰ VD, nr 6.

²¹ Por. Cz. KUPISIEWICZ, *Dydaktyka ogólna*, dz. cyt., s. 102.

²² Por. W. KUBIK, *Zarys dydaktyki katechetycznej*, Kraków 1990, s. 189-192.

- pisanie listu do Boga, lub bohatera z Biblii lub refleksji w oparciu o prze-myślenia i kontemplacji tekstu biblijnego, pisanie życiorysu np. poznanej po-staci biblijnej.
5. Kolejnym ogniwem w procesie nauczania jest kształtowanie u uczniów umie-jętności i nawyków²³. W dydaktyce na tym poziomie również obowiązuje pewien porządek, który służy wypracowaniu u ucznia dyscypliny w nauce i pracy nad sobą. W dydaktyce ogólnej mówi się w tym miejscu o: prawidłowym wykonaniu wyuczonych czynności; wypracowanie umiejętności, która jest podzielona na etapy; dalej zakłada planowanie nauczyciela, który reguluje ilością wykonywanych ćwiczeń utrwalenie nabytej umiejętności, po któ-rych to działaniach musi nastąpić sprawdzenie, czy uczniowie prawidłowo opanowali daną umiejętność (gdy proces tutaj zostaje zaburzony, wtedy ta umiejętność nie powstaje)²⁴. W dydaktyce ogólnej wykorzystuje się w tym punkcie procesu całą gamę ćwiczeń. Nie ma ćwiczenia bez powtarzania. Nie każde powtarzanie jest ćwiczeniem²⁵. Korzystając z tak nakreślonych wy-tycznych, spróbujmy spojrzeć na lekcję religii. Czy metody biblijne wpisują się w ten punkt procesu katechetycznego? Do kształtowania umiejętności i nawyków na lekcji religii mogą służyć np.:
- metody sprzyjające słuchaniu Słowa Bożego, takie jak: słuchowisko biblijne; ucze-nie się na pamięć sentencji biblijnych (memoryzacja); ćwiczenia na sigłach;
  - metody sprzyjające oglądowi Słowa Bożego to np.: rzeźba biblijna; reportaży o wydarzeniach z Biblii; tworzenie książki nt. biblijne;
  - metody służące dotykaniu Słowa Bożego, to np.: tworzenie własnej biblio-teczki, wideozbiórki biblijnej; tworzenie własnej „czytelnicy” i „katalogu” kompu-terowego książek, tekstów, bohaterów, lub dzieł, albumów biblijnych; kolek-cjonowanie numizmatów o treści biblijnej;
  - metody służące kontemplacji Słowa Bożego to np.: wejście w rolę bohatera biblijnego; tworzenie własnego słownika pojęć biblijnych w oparciu o zdo-bytą wiedzę.
6. Wiązanie teorii z praktyką²⁶. Nie kojarzy się tego w sposób celowy, zamierzony. Jeżeli dziecko coś poznało, to musi to wyrazić. W warunkach katechezy jest to odpowiedź wiarą na usłyszane treści, powiązane z wyrażeniem postawy gotowości do służenia bliźnim i głoszenia Ewangelii, do czynnego włączenia

²³ Por. tamże, s. 193-197.

²⁴ Por. W. OKOŃ, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, dz. cyt., s. 156-157.

²⁵ Por. tamże.

²⁶ Por. W. KUBIK, *Zarys dydaktyki katechetycznej*, dz. cyt., s. 197-204. Por. także: J. PÓLTURZYCKI, *Dydaktyka dla nauczycieli*, Toruń 1998, s. 258-291.

się w życie Kościoła, w jego liturgię i misję. W tym ogniwie do realizacji zadań mogą służyć następujące metody biblijne:

- dobry czyn wynikający z usłyszanej perykopy biblijnej;
  - samodzielne czytanie Biblii;
  - dzielenie się wiedzą i wiarą w oparciu o ducha Biblii;
  - rozważanie nt. „Sentencja ewangeliczna a moje życie”.
7. Kontrola i ocena wyników nauczania²⁷. Błędami popełnianymi w tym ogniwie jest brak wyrazistych kryteriów oceniania. Nauczyciel powinien być konsekwentny i musi być świadomy, czego wymaga. Błędem jest okresowość w ocenianiu. Oceniać należy systematycznie. Pośpiech i emocje są złymi doradcami, jak również subiektywizm nauczyciela wynikający ze stosunku do ucznia²⁸. Metodami biblijnymi, które mogą wspomóc nauczyciela w ocenianiu osiągnięć ucznia mogą być między innymi:
- Quiz biblijny pt. „Kto napisał lub powiedział w Biblii te słowa”- metoda taka wpływa również z kręgu metod służących słuchaniu Słowa Bożego;
  - Zabawa: – odgadywanie lub pisanie nt. „Jakie wydarzenie biblijne mam na myśli”;
  - Tworzenie kalendarza spotkań z Biblią lub pisanie dzienniczka – refleksji, którego tytuł mógłby brzmieć: „Biblia i mój dzień”;
  - Dokonanie samooceny w oparciu o konkretny tekst biblijny.

Powyżej przedstawione metody biblijne są znane i w literaturze metodycznej szeroko opisane. Nie będziemy ich tutaj szerzej pokazywać i charakteryzować. Zależy nam przy tym, aby uświadomić sobie, jak ważne jest dostosowanie odpowiednich metod do ogniw procesu dydaktycznego, zwracając szczególną uwagę na kierunek formułowania ich dalszego rozwoju w oparciu o specyficzne wymagania adhortacji *Verbum Domini*, wskazane przez nas powyżej. Niech będzie nam wolno w tym miejscu zacytować za papieżem Benedyktem XVI cały punkt 74 adhortacji, który dotyczy szczegółowych wskazań katechetycznych w odniesieniu do *Biblijnego wymiaru katechezy*. Podzielimy te wskazania na punkty i dodamy proste wyrażenia (dla ułatwienia zapamiętania tekstu), streszczające słowa Ojca Świętego, tak istotne dla nowych poszukiwań w dziedzinie dydaktyki i metodyki katechetycznej, a służącej bezpośrednio praktyce nauczania:

1. „Katecheza miejscem Słowa” – „Ważną dziedziną duszpasterstwa Kościoła – pisze Benedykt XVI – dającą możliwość mądrego odkrywania na nowo centralnego miejsca słowa Bożego jest katecheza, która w swoich różnych formach i fazach zawsze powinna towarzyszyć ludowi Bożemu”.

²⁷ Zob. J. JEZIORSKA, *Podstawy nauczania i uczenia się*, Warszawa 2004, s. 84-104.

²⁸ Por. J. PÓLTURZYCKI, *Dydaktyka dla nauczycieli*, dz. cyt., s. 292-302.

2. „Wyjaśnienie Pism” – Opisane przez ewangelistę Łukasza spotkanie uczniów z Emaus z Jezusem (Łk 24,13-35) ukazuje w pewnym sensie wzór katechezy, w której centrum jest wyjaśnienie Pism, jakie potrafi dać jedynie Chrystus (Łk 24,27-28), ukazując w sobie samym ich spełnienie.
3. „Uczeń świadkiem” – I tak rodzi się na nowo nadzieja silniejsza od wszelkiej porażki, czyniąca z tych uczniów przekonanych i wiarygodnych świadków Zmartwychwstałego.
4. „Biblijna animacja katechezy” – W Dyrektorium Ogólnym o Katechizacji (94-96) znajdujemy ważne wskazania odnośnie do biblijnej animacji katechezy, do których warto wracać.
5. „Kontakt z tekstami” „według ducha Kościoła” – „Przy tej okazji pragnę przede wszystkim podkreślić – zaznacza Ojciec Święty Benedykt XVI – że katecheza powinna być przepełniona i przeniknięta myślą, duchem i podstawami biblijnymi i ewangelicznymi przez stały kontakt z samymi tekstami, ale także przypomnieć, że katecheza będzie o tyle bogatsza i skuteczniejsza o ile odczytywać będzie słowa według myśli i ducha Kościoła; powinna się inspirować myślą i życiem dwóch tysięcy lat Kościoła”.
6. „Inteligentna memoryzacja” – A zatem trzeba zachęcać do poznawania postaci, zdarzeń i podstawowych wypowiedzi świętego tekstu; w tym może również pomagać inteligentne zapamiętywanie niektórych szczególnie wymownych fragmentów biblijnych dotyczących tajemnic chrześcijańskich.
7. „Słowo żywe jak Chrystus” – Działalność katechetyczna zakłada zawsze poznawanie pism w wierze i Tradycji Kościoła, by te słowa odbierane były jako żywe, jak żywy jest dzisiaj Chrystus, gdzie dwaj albo trzej zebrani są w Jego imię (Mt 18,20).
8. „Moja i Twoja historia” – Powinna ona przekazywać w pełen życia sposób historię zbawienia i treści wiary Kościoła, aby każdy wierny uznał, że również jego egzystencja należy do tej historii.
9. „Pismo Święte i KKK – normą ożywiającą katechezę” – W tej perspektywie ważne jest zwrócenie uwagi na relację między Pismem Świętym i Katechizmem Kościoła Katolickiego, co potwierdziło Dyrektorium Ogólne o Katechizacji: Pismo Święte bowiem jako „Słowo Boże zapisane pod natchnieniem Ducha Świętego”, i Katechizm Kościoła Katolickiego, jako ważne aktualne wyrażenie żywej Tradycji Kościoła i pewna norma dla nauczania wiary, mają za zadanie, każde we właściwy sobie sposób i odpowiednio do swojego autorytetu, ożywiać katechezę w Kościele współczesnym²⁹.

---

²⁹ VD, nr 74.

Odczytując, za Ojcem Świętym Benedyktem XVI i za ojcami synodalnymi na nowo prawdę, że katecheza ma mieć wymiar biblijny, słyszymy mocne upomnienie, że to właśnie katecheza ma być miejscem szczególnym Słowa Bożego, gdzie w różnych formach ma docierać do człowieka. Katecheza winna być centrum wyjaśniania Pism, dla którego wiecznym wzorem katechety jest sam Jezus Chrystus a uczeń ma się rodzić na nowo do roli świadka, pełnego nadziei. Kontakt z tekstami ma się odbywać przy wsparciu i według ducha Kościoła, a Biblia ma być animatorką tego dialogu. Ojcowie synodalni z papieżem przypominają, że katecheza może uczyć zapamiętywania ważnych fragmentów Biblii, dla pełniejszego zgłębienia jej tajemnic, a poznawanie pism w wierze i Tradycji Kościoła ma być tak żywe, jak sam Chrystus. Historia Zbawienia zaś staje się naszą historią, którą sami również tworzymy, a Pismo Święte i Katechizm Kościoła Katolickiego wyznaczają nam normę do ożywienia katechezy.

Podsumowując nasze rozważania, chcemy zwrócić jeszcze raz uwagę na lekcję religii, w jej wymiarze katechetycznym i biblijnym. Powinna ona na różne sposoby, wykorzystując bogactwo metodyki nauczania, opierać się na Słowie Bożym przekazanym na kartach Pisma Świętego i poprzez Tradycję Kościoła i wplatać je szczerze w cały proces dydaktyczny. W dobie narastającego kryzysu wiary i piętrzących się trudności na szkolnej lekcji religii, Biblia może stać się nieocenioną a niestety wciąż niedocenianą „animatorką” lekcji. Słowo Boże musi na nowo zaistnieć (niekoniecznie odczytywane z komputera czy telefonu komórkowego) w różnorodnej formie, aby „ożywiło” i pobudziło do życia współczesnego człowieka „multimedialnego”. Benedykt XVI pokazał sposoby zaistnienia Słowa, pisząc:

1. „Sam Syn jest Słowem – Logosem. Odwieczne Słowo stało się małe – tak małe, że zmieściło się w żłobie. Stało się dzieckiem, aby Słowo było dla nas uchwytnie. Słowo jest teraz nie tylko słyszalne, nie tylko posiada głos, obecnie Słowo ma widzialne oblicze Jezusa z Nazaretu.
2. Jezus całym swym życiem i działalnością przekazuje Słowo, które powierzył Mu do przekazania Ojciec.
3. Słowo spełnia się w Misterium Paschalnym: mamy tu «słowo krzyża». Słowo cichnie, staje się śmiertelną ciszą, ponieważ mówiło, aż zamilkło, nie pomniawszy niczego, co miało nam przekazać.
4. W świetlistej tajemnicy zmartwychwstania odsłania się autentyczne i ostateczne znaczenie milczenia Słowa³⁰.

---

³⁰ VD, nr 12.

Na koniec podaję jeszcze kilka najważniejszych myśli z adhortacji *Verbum Domini*, które wyłonione z tekstu dokumentu powinny posłużyć do budowania procesu dydaktycznego i katechetycznego na szkolnej lekcji religii w oparciu o źródło, jakim jest Pismo Święte.

(VD, 22) Każdy człowiek jest adresatem Słowa, zachęcany i wzywany, by włączył się w ten dialog miłości, dając wolną odpowiedź. Tak więc Bóg uczynił każdego z nas zdolnym do słuchania słowa Bożego i odpowiadanie na nie. Człowiek jest stworzony w Słowie i w Nim żyje; nie może zrozumieć samego siebie, jeśli nie otwiera się na ten dialog. Słowo Boże ukazuje synowską i relacyjną naturę naszego życia. Doprawdy mocą łaski jesteśmy powołani, byśmy upodobnili się do Chrystusa, Syna Ojca, i zostali w Nim przemienieni.

(VD, 23) Pismo Święte jest księgą, w której zapisane są słowa życia wiecznego, abyśmy nie tylko wierzyli, ale także mieli życie wieczne, w którym będziemy widzieć, będziemy miłować i zrealizowana będą wszystkie nasze pragnienia.

(VD, 30) Papiéska Komisja Biblijna, nawiązując do zasady przyjętej we współczesnej hermeneutyce, stwierdza, że „tekst biblijny może właściwie zrozumieć tylko ten, kto sam przeżył to, o czym mówi tekst”.

(VD, 41) Ważne jest, aby zarówno w duszpasterstwie, jak i w kręgach akademickich ukazywać właściwie głęboką relację między dwoma Testamentami, przypominając za św. Grzegorzem, że to, co Stary Testament obiecał, Nowy Testament ukazał: co tamten głosi skrycie, ten wyznaje otwarcie jako już obecne. Dlatego Stary Testament jest prorocstwem Nowego Testamentu, a najlepszym komentarzem do Starego Testamentu jest Nowy Testament.

(VD, 45) Jak mówi Konstytucja dogmatyczna *Dei Verbum*, zaleca się, by egzegeci katoliccy i inni uprawiający święta teologię nie szczędzili wspólnych wysiłków, aby pod opieką świętego Urzędu Nauczycielskiego i przy zastosowaniu odpowiednich pomocy, w ten sposób zgłębiać Pisma Boga i wyjaśniać, żeby jak najliczniejsi głosiciele Bożego słowa mogli z pożytkiem podawać wiernym pokarm Bożych Pism dla oświecenia umysłu, umocnienia woli i rozpalenia serc miłością Boga.

(VD, 85) Synod wyraża pragnienie, aby w każdym domu była Biblia i by była przechowywana w sposób godny, by można ją było czytać i posługiwać się nią w modlitwie. (...) Synod poświęcił szczególną uwagę nieodzownej roli kobiet w rodzinie, wychowaniu, katechezie i w przekazywaniu wartości. Istotnie, potrafią one pobudzać do słuchania Słowa, osobistej relacji z Bogiem i ukazywać sens przebaczenia i ewangelicznego dzielenia się, a także nieść miłość, być nauczycielkami miłosierdzia i budowniczymi pokoju, wnosząc ciepło i człowieczeństwo w świat, który zbyt często ocenia osoby, chłodno na nie patrząc przez pryzmat korzyści.

(VD, 97) Ważne jest, by w każdej formie przepowiadania pamiętano przede wszystkim o wewnętrznym związku między przekazywaniem Słowa i świadectwem chrześcijańskim. Od tego uzależniona jest sama wiarygodność tego, co się głosi.

(VD, 111) Nie powinno się też zaniedbywać nauczania religii. Należy starannie kształcić wykładowców tego przedmiotu. W wielu przypadkach jest to dla uczniów jedyna okazja do kontaktu z przesłaniem wiary. To nauczanie winno sprzyjać poznawaniu Pisma Świętego, przewyżczając dawne i nowe uprzedzenia i starając się przekazać jego prawdę.